PARLAMENTO EUROPEO EVROPSKÝ PARLAMENT EUROPA-PARLAMENTET
EUROPÄISCHES PARLAMENT EUROOPA PARLAMENT ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟ EUROPEAN PARLIAMENT
PARLEMENT EUROPÉEN PARLAMENTO EUROPEO EIROPAS PARLAMENTS
EUROPOS PARLAMENTAS EURÓPAI PARLAMENT IL-PARLAMENT EWROPEW EUROPEES PARLEMENT
PARLAMENT EUROPEJSKI PARLAMENTO EUROPEU EURÓPSKY PARLAMENT
EVROPSKI PARLAMENT EUROOPAN PARLAMENTTI EUROPAPARLAMENTET

Strasbourg, 23. oktoober 2007

LISSABONI LEPING

Riigi- ja valitsusjuhid jõudsid 19. oktoobril 2007. aastal Lissabonis valitsustevahelise konverentsi lõppedes kokkuleppele uue reformilepingu asjus.

Uus leping suurendab Euroopa Liidu tegutsemisvõimet, suurendades institutsioonide tegevuse ja otsustusmehhanismide tõhusust ja tulemuslikkust, eriti arvestades uusi ülemaailmseid probleeme ning kodanike jaoks olulisi küsimusi, nagu kliimamuutus, energiavarustuse kindlus, rahvusvaheline terrorism, organiseeritud piiriülene kuritegevus, immigratsioon ja edasine laienemine.

Lissaboni leping tugevdab ka Euroopa Liidu demokraatlikku vastutust ja õigusriigi põhimõtteid, kinnitades veelkord liidu eesmärke ja väärtusi.

Uue reformilepinguga muudetakse Euroopa Liidu lepingut ja Euroopa Ühenduse asutamislepingut, mis nimetatakse ümber Euroopa Liidu toimimise lepinguks. Mõlemale asutamislepingule antakse võrdne õiguslik positsioon.

Kuigi uus leping ei ole oma olemuselt enam põhiseaduslik, säilitatakse selles enamik põhiseaduse lepingu tähtsamaid saavutusi, nagu demokraatlik legitiimsus, tõhusus ja kodanike õiguste tugevdamine (koos teatavate oluliste eranditega Ühendkuningriigi ja teiste liikmesriikide jaoks):

1. Euroopa Liidu lepingu alguses olevas artiklis määratletakse selgelt väärtused, millel liit põhineb. Ühes teises artiklis sätestatakse Euroopa Liidu eesmärgid.

2. Põhiõiguste harta muutub õiguslikult siduvaks ja saab sama õigusliku positsiooni nagu asutamislepingudki, kuigi selle teksti asutamislepingutesse ei lisata. Tänu Euroopa Parlamendi esindajate tungivale nõudmisele valitsustevahelisel konverentsil kuulutatakse harta pidulikult välja Euroopa Parlamendi ja komisjoni presidendi ja nõukogu eesistuja poolt parlamendi täiskogu istungjärgul 12. detsembril 2007. aastal ning avaldatakse

seejärel Euroopa Liidu Teatajas. Väljakuulutamisega kajastatakse harta spetsiifilist olemust ja suurendatakse selle tuntust. Asutamislepingu artiklis, millega antakse põhiõiguste hartale tema õiguslikult siduv olemus, viidatakse eespool nimetatud väljakuulutamisele. Protokolliga lisatakse erimeetmed Ühendkuningriigi ja Poola jaoks, kehtestades erandid seoses Euroopa Kohtu ja riiklike kohtute jurisdiktsiooniga, et kaitsta põhiõiguste hartas sätestatud õigusi.

3. Lepingu eelnõuga sätestatakse uus õiguslik alus Euroopa Liidu liitumiseks Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooniga. Nõukogu teeb otsuse ühehäälselt, saades selleks Euroopa Parlamendi nõusoleku ja liikmesriikide heakskiidu.

4. Kuigi kodakondsust puudutavad sätted sisalduvad Euroopa Liidu toimimise lepingus, on Euroopa kodakondsuse kontseptsioon tänu Euroopa Parlamendi esindajate tungivale nõudmisele saanud endale väärilise koha ning on nüüd sätestatud Euroopa Liidu lepingu artiklis 8 järgmiselt: *Iga liikmesriigi kodanik on liidu kodanik. Liidu kodakondsus täiendab liikmesriigi kodakondsust, kuid ei asenda seda.*

5. Osalusdemokraatiat suurendatakse eelkõige kodanikualgatuse õiguse kaudu, mis võimaldab vähemalt ühel miljonil kodanikul märkimisväärsest arvust liikmesriikidest paluda komisjonil võtta meetmeid konkreetses valdkonnas.

6. Kaasotsustamismenetlust laiendatakse märkimisväärselt (nagu põhiseaduse lepinguga kavandatud) ja sellest saab õigusloome tavamenetlus. Selle tulemusena saab Euroopa Parlamendist võrdväärne kaasõigusloja 95% Euroopa õigusaktide puhul. Euroopa Parlamendi kaasamine suurendab Euroopa õigusloome demokraatlikku legitiimsust.

7. Uus eelarvemenetlus tagab Euroopa Parlamendi ja nõukogu vahel täieliku võrdsuse heakskiidu andmisel kogu eelarvele (kohustuslike ja mittekohustuslike kulude eristamine kaotatakse) ja mitmeaastasele finantsraamistikule, mis muutub õiguslikult siduvaks.

8. Kvalifitseeritud häälteenamusega hääletamine muudetakse nõukogus üldreegliks. Seda määratletakse põhiseaduse lepinguga sarnaselt kui 55% liikmesriikide häälteenamust, mis hõlmavad 65% rahvastikust (samal ajal kui blokeerivas vähemuses peab olema vähemalt neli liikmesriiki), kuigi see reegel hakkab kehtima alles 2014. aastast alates. Samuti kohaldatakse sellel puhul 2017. aastani kolmeaastast üleminekuperioodi, mille jooksul saab otsuseid blokeerida vastavalt Nice'i lepingus sätestatud hääletuskorrale. Lisaks sellele võimaldab uus mehhanism, mis põhineb nn Ioannina kompromissil, et liikmesriikide vähemus võib paluda enne õigusakti vastuvõtmist selle eelnõu läbivaatamist. Vastavalt uuele lepingule lisatud deklaratsioonile annab nõukogu otsus nimetatud mehhanismile õigusliku staatuse. Valitsustevahelise konverentsi viimastel tundidel kokku lepitud protokollis sätestatakse, et nõukogu saab antud otsust tühistada või muuta üksnes pärast esialgset arutelu Euroopa Ülemkogus, mis tegutseb konsensuse alusel.

9. Lisaks muutub tõhustatud koostöö kasutamine praegusest lihtsamaks. Euroopa Parlament peab andma omapoolse nõusoleku.

10. Euroopa Ülemkogu kohtumisi juhatab ja tööd juhib uus alalise ametikohaga eesistuja (kelle valivad kaheks ja pooleks aastaks ametisse riigi- ja valitsusjuhid). Eesistuja tagab Euroopa Ülemkogu töö ettevalmistuse ja järjepidevuse, püüab soodustada kokkukuuluvuse ja konsensuse saavutamist Euroopa Ülemkogu raames ning esitab pärast iga Euroopa Ülemkogu kohtumist Euroopa Parlamendile aruande.

11. Valitsustevaheline konverents jõudis kokkuleppele Euroopa Parlamendi uue koosseisu suhtes, tuginedes parlamendi ettepanekule ühe koha lisamise osas. See parlamendikoht antakse Itaaliale. Selle tulemusena koosneb Euroopa Parlament 750 parlamendiliikmest ja presidendist.

12. Euroopa Komisjoni presidendi valib Euroopa Parlament oma liikmete häälteenamusega. Kandidaadi esitab parlamendile Euroopa Ülemkogu, kes nimetab kandidaadi kvalifitseeritud häälteenamuse alusel, arvestades Euroopa Parlamendi valimiste tulemusi ja viies eelnevalt läbi vajalikud konsultatsioonid. Euroopa Parlament hääletab ka kogu komisjoni koosseisu kinnitamise, sealhulgas välispoliitika kõrge esindaja (kellest saab ka komisjoni asepresident) ametisse nimetamise üle.

13. Komisjoni töö tõhususe tagamiseks vähendatakse volinike arvu: pärast 2014. aastat vastab komisjoni volinike arv 2/3-le liikmesriikide arvust. Võrdsuse tagamiseks liikmesriikide vahel seatakse sisse rotatsioonisüsteem, mis kindlustab, et iga liikmesriik on esindatud kolmest koosseisust kahes. Alates reformilepingu jõustumisest kuni 2014. aastani kuulub komisjoni üks volinik igast liikmesriigist (sh asepresident / kõrge esindaja).

14. Topeltkompetentsiga välispoliitika kõrge esindaja ametikoha loomine, kes juhatab välisministrite nõukogu kohtumisi ja on üks komisjoni asepresidentidest, kindlustab Euroopa Liidu kogu välistegevuse sidususe. Välispoliitika kõrge esindaja nimetab ametisse Euroopa Ülemkogu Euroopa Komisjoni presidendi nõusolekul. Komisjoni asepresidendina hääletab tema ametisse nimetamise üle Euroopa Parlament kogu komisjoni koosseisu kinnitamise käigus. Valitsustevahelisel konverentsil viimase küsimusena Euroopa Parlamendi esindajate algatusel käsitletud avaldus kindlustab parlamendile õiguse osaleda esimese kõrge esindaja ametisse nimetamisel.

15. Ühise välis- ja julgeolekupoliitika valdkonnas saavutatud edusammud on täiel määral säilitatud, sealhulgas takerdunud arengud otsustusprotsessi tõhustamisel ja Euroopa Liidu välisteenistuse loomine, mis aitaks kõrgel esindajal tagada Euroopa Liidu kogu välistegevuse sidususe.

16. Kaitsepoliitika valdkonnas võivad liikmesriigid, kellel on vastavad võimalused ja soov, edendada struktureeritud koostööd, mis võib viia ühise kaitsesüsteemi arendamiseni. Lisatakse solidaarsusklausel: kui üks liikmesriik langeb oma territooriumil relvastatud agressiooni ohvriks, annavad teised liikmesriigid talle abi kõigi nende käsutuses olevate vahenditega.

17. Vabadusel, turvalisusel ja õigusel rajanev ala viiakse ühenduse pädevusalasse ning kaasotsustamismenetlust ja kvalifitseeritud häälteenamusega hääletamist laiendatakse,

kuigi liikmesriikidele jääb teatud juhtudel algatusõigus. Ühenduse pädevusalasse üleviimine on kombineeritud teatavate „hädapiduritega", mis võimaldavad liikmesriikidel pöörduda Euroopa Ülemkogu poole küsimustes, mille puhul on kaalul nende olulised huvid. Sellistel juhtudel võimaldatakse tõhustatud koostööd. Erandid Ühendkuningriigi ja Iirimaa jaoks on sätestatud konkreetsetes protokollides (osalemise/loobumise mehhanism).

18. Euroopa Kohtu pädevust laiendatakse kõigile liidu tegevusvaldkondadele, välja arvatud ühine välis- ja julgeolekupoliitika (kuid pädevusse kuulub siiski kontroll üksikisikute õigusi piiravate meetmete üle).

19. Euroopa Liidust saab üks juriidiline isik ja sammaste struktuur kaotatakse, nii et ühine poliitika vabaduse, turvalisuse ja õiguse valdkonnas viiakse ühenduse meetodi hulka. Ühist välis- ja julgeolekupoliitikat käsitletakse siiski Euroopa Liidu lepingus (samal ajal kui muid ELi välistegevuse valdkondi käsitletakse Euroopa Liidu toimimise lepingus) ja see on jätkuvalt reguleeritud konkreetsete otsustamismenetlustega.

20. Võetakse kasutusele selge ja täpne pädevusvaldkondade jaotus, millega kaasneb paindlikkuse klausel, mis sarnaneb olemasolevale paindlikkuse klauslile, kuid mille korral Euroopa Parlament peab andma oma nõusoleku.

21. Lisaks nn kollase kaardi menetlusele (kui kolmandik liikmesriikide parlamentidest on õigusakti eelnõule vastu, vaatab komisjon selle uuesti läbi) võetakse kasutusele uus mehhanism, mis võimaldab riikide parlamentidel teostada järelevalvet subsidiaarsuse põhimõtte rakendamise üle: kui riikide parlamendid otsustavad lihthäälteenamusega, et õigusakti eelnõu ei ole kooskõlas subsidiaarsuse põhimõttega ja nõukogu või Euroopa Parlament on nende riikide parlamentidega samal seisukohal, lükatakse eelnõu tagasi.

22. Võetakse kasutusele uued õiguslikud alused energia- (tugevdatud), patentide, turismi-, spordi-, kosmose- ja halduskoostöö valdkonnas ning keskkonnapoliitikat on täiendatakse viidetega kliimamuutusele.

23. Uue horisontaalse sotsiaalvaldkonda reguleeriva klausliga tagatakse, et oma poliitika määratlemisel ja rakendamisel arvestab Euroopa Liit selliseid nõudeid nagu tööhõive kõrge taseme edendamise, piisava sotsiaalse kaitse, sotsiaalse tõrjutuse vastase võitluse ning hariduse, koolituse ja inimeste tervise kaitse kõrge tasemega seotud nõudeid.

24. Konkreetse õigusliku alusega tunnistatakse üldist majandushuvi pakkuvate teenuste eriomadusi. Liidu jaoks olulisi küsimusi selles valdkonnas kajastab eraldi protokoll.

25. Õigusnormide hierarhia säilitatakse, eristades seadusandlikke akte, delegeeritud akte ja rakendusakte, kuigi terminitest „seadus" ja „raamseadus" on loobutud, et säilitada praegune terminoloogia (direktiivid, määrused, otsused). Euroopa Parlament ja nõukogu saavad võrdsed volitused delegeeritud ja rakendusaktide järelevalve üksikasjade määratlemisel (komiteemenetlus).

26. Euroopa Parlamendil on suurem roll aluslepingute läbivaatamise menetluses: parlament saab endale algatusõiguse, parlament kuulub konventi, millel on keskne roll tavalises läbivaatamismenetluses ja nõukogul on vaja parlamendi nõusolekut, kui ta ei soovi väikeste muudatuste puhul konventi kokku kutsuda.

27. Põhiseaduse lepinguga kasutusele võetud aluslepingute lihtsustatud läbivaatamismenetlus, mis käsitleb poliitikat ja menetlusi, säilitatakse:

    - Euroopa Liidu toimimise lepingu sisepoliitikat ja -meetmeid käsitlevat osa saab muuta Euroopa Ülemkogu ühehäälse otsusega ja liikmesriikide nõusolekuga (Euroopa Parlamendiga konsulteeritakse);

    - teine lihtsustatud menetlus võimaldab nõukogus ühehäälse otsustamise asemel kasutada kvalifitseeritud häälteenamusega otsustamist või kasutada seadusandliku erimenetluse asemel seadusandlikku tavamenetlust (kaasotsustamine) Euroopa Ülemkogu ühehäälse otsuse alusel pärast Euroopa Parlamendilt nõusoleku saamist. Kui mõne riigi parlament teatab oma vastuseisust, otsust vastu ei võeta. Sellisel juhul saab kohaldada üksnes aluslepingute läbivaatamise tavamenetlust.

Lõpetuseks sisaldab Euroopa Liidu leping nn väljaastumisklauslit, millega määratletakse liikmesriigi liidust lahkumise üksikasjad ja kord. Vaja on Euroopa Parlamendi nõusolekut.